

УДК 343.9.01(002)(477)

МІЖВІДОМЧЕ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ БОРОТЬБУ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

INTERAGENCY INFORMATION-ANALYTICAL SUPPORT OF THE SUBJECT, ENGAGED COMBAT ORGANIZED CRIME

Шепетько С.А.,

*кандидат юридичних наук,
заступник керівника*

*Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби
з організованою злочинністю
при Раді національної безпеки і оборони України*

У статті проаналізовано сучасні проблемні питання налагодження міжвідомчої інформаційної взаємодії між усіма суб'єктами, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, як на регіональному, так і державному рівні. Запропоновано здійснювати моніторинг та узагальнення стану організованої злочинності силами і засобами уповноважених підрозділів Національної поліції України. Рекомендовано створити єдину інтегровану інформаційно-аналітичну систему з метою забезпечення оперативно-службової діяльності Національної поліції України, визначити порядок доступу і користування нею в режимі онлайн усіх інших суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю.

Ключові слова: інформаційно-аналітичне забезпечення, міжвідомчий, організована злочинність, поліція.

В статье проанализированы современные проблемные вопросы налаживания межведомственного информационного взаимодействия между всеми субъектами, осуществляющими борьбу с организованной преступностью как на региональном, так и на государственном уровне. Предложено осуществлять мониторинг и обобщение состояния организованной преступности силами и средствами уполномоченных подразделений Национальной полиции Украины. Рекомендуется создать единую интегрированную информационно-аналитическую систему для обеспечения оперативно-служебной деятельности Национальной полиции Украины и определить порядок доступа и пользования ею в режиме онлайн всех субъектов, осуществляющих борьбу с организованной преступностью.

Ключевые слова: информационно-аналитическое обеспечение, межведомственный, организованная преступность, полиция.

The article analyzes the current issues in establishing interagency information exchange between all entities that engaged in the fight against organized crime at the regional and national level. A monitoring and summarizing the state of organized crime with the resources authorized units of the National Police of Ukraine. Recommended to create a single integrated information system to ensure the operational performance of the National Police of Ukraine and determine the order of access and use of the on-line all the other subjects that the fight against organized crime.

Key words: information and analytical support, interagency, organized crime, police said.

Постановка проблеми. На сьогодні вагомою перешкодою для розвитку транскордонного співробітництва залишається неузгодженість вітчизняного законодавства у сфері комплексної взаємодії правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю. Це проявляється у застарілості окремих

правових норм підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють порядок координації правоохоронних органів, а також у відсутності систематичного комплексного обміну інформацією в режимі реального часу як між суб'єктами боротьби з організованою злочинністю, так і іншими органами державної влади та громадськими інституціями. Така ситуація негативно впливає на кількісні та якісні показники діяльності суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, а також на оцінку їх діяльності з боку громадського суспільства. Тому одним із головних факторів об'єднання зусиль суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, є налагодження ефективної системи інтегрованого інформаційно-аналітичного забезпечення цих суб'єктів.

Основну загрозу транскордонному співробітництву, а також національній безпеці становить транснаціональна організована злочинність, під якою прийнято розуміти розгалужену мережу формувань в інших країнах, які використовують міжнародні зв'язки для постійного здійснення незаконних операцій, пов'язаних із переміщенням інформації, коштів, людей через державні кордони з метою використання сприятливої кон'юнктури в одній або кількох іноземних державах з метою одержання істотної економічної вигоди, а також ефективного ухилення від соціального контролю за допомогою корупції, насильства й використання протиріч і прогалів у системі кримінального законодавства та правосуддя країн [1, с. 63].

Це зумовлює потребу впровадження у практичну діяльність правоохоронних органів якомога сучасних прийомів, засобів, методів і технологій запобігання, викриття, протидії діяльності організованих злочинних формувань. В епоху глобалізації, збільшення прецедентів використання штучного інтелекту, стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення ефективності в боротьбі з організованою злочинністю варто застосовувати сучасні інтегровані інформаційно-аналітичні бази, що надасть змогу практичним працівникам правоохоронних органів швидше, об'єктивніше викривати ознаки діяльності організованих злочинних угруповань та запобігати такій діяльності.

Стан опрацювання. Проблемними питаннями інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, займалися відомі вчені, як-от: В.Б. Авер'янов, І.В. Арістова, К.І. Беляков, В.М. Бутузов, М.Г. Вербенський, Ю.В. Гаруст, О.М. Джужа, А.Г. Кальман, О.В. Копан, Т.Д. Момотенко, В.Я. Тацій, В.І. Шакун, О.Ю. Шостко. Праці цих вчених, безумовно, мають вагоме значення для науки інформаційного права, але невпинний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, реформування сектору безпеки і оборони України в умовах ведення Російською Федерацією гібридної війни, сучасні загрози і ризики національній безпеці зумовили потребу підвищення ефективності заходів щодо інформаційно-аналітичного забезпечення пра-

воохоронних органів, які протидіють організованим злочинним угрупованням.

Мета статті – визначити проблемні питання міжвідомчого інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, та надати практичні рекомендації для їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні забезпечити ефективне запобігання та протидію діяльності організованих злочинних формувань можна тільки шляхом застосування в діяльності правоохоронних органів методів інформаційної аналітики. У науці під інформаційною аналітикою зазвичай прийнято розуміти творчу аналітичну діяльність, призначену для оцінювання відомостей і підготовки прийняття рішень; сукупність процесів семантичної обробки даних із використанням методів і засобів «аналітики» й «інформаційної аналітики», внаслідок чого розрізнена інформація перетворюється на завершену продукцію, аналітичний документ [2, с. 14].

Таким чином, розв'язання міжвідомчих проблем протидії організованої злочинності можна здійснити тільки завдяки ефективній інформаційно-аналітичній діяльності правоохоронних органів. Це зумовлено тим фактором, що в епоху значного збільшення обсягів інформації потрібно в найкоротші строки збирати, виокремлювати, аналізувати, оцінювати ту найбільш значущу об'єктивну перевірену інформацію, яка дає змогу приймати раціональні, оптимальні управлінські рішення у напрямі застосування заходів боротьби з організованою злочинністю. Тому, як свідчить досвід економічно розвинених країн, утворення і функціонування інформаційно-аналітичних підрозділів у складі правоохоронних органів є необхідною умовою належного забезпечення публічної безпеки в державі, що зумовлено сучасним станом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які дають різним інституціям змогу у режимі онлайн обмінюватися інформацією.

Однак на сьогодні інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державної фіскальної служби України, Служби зовнішньої розвідки України спрямоване переважно на обслуговування внутрішніх потреб кожного суб'єкта окремо, водночас обмін інформацією між ними здійснюється лише в порядку офіційного листування, а не в режимі реального часу чи електронного обміну даними шляхом використання національної інформаційної інфраструктури, що в умовах розвитку е-врядування значно ускладнює процес викриття організованих злочинних угруповань та запобігання діяльності таких формувань. Крім того, в умовах вільного обміну інформацією працівники суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, здебільшого не забезпечені сучасним інноваційним автоматизованим, програмним обладнанням на вітчизняній операційній платформі, а використовують застарілі іноземні

комп'ютерні засоби і програми, що інколи призводять до втрати або витоку інформації, яка має вагомe значення для об'єктивного досудового розслідування злочинів, учинених у складі організованих злочинних формувань. На сьогодні не створено національної системи моніторингу загроз і ризиків організованої злочинності, яка б передбачала систематичну оцінку стану та тенденцій цього виду злочинності в нашій країні, що надавало б змогу ефективніше координувати діяльність правоохоронних органів у сфері забезпечення публічної безпеки.

Таким чином, формування сучасного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності державних органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, надасть можливість повно й оперативно проводити аналіз і оцінку криміногенної ситуації щодо стану та тенденцій організованої злочинності. Заради цього необхідно здійснити комплексну інтеграцію наявних інформаційних систем та інформаційних ресурсів (наприклад, «Гарт-1», «Аркан», «Відеоконтроль-Рубіж», «Скорпіон»), тобто створити єдиний банк даних із метою збору, оброблення та передачі інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень у сфері протидії організованій злочинності.

На даному етапі основними проблемами інтеграції інформаційно-аналітичного забезпечення суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, є відсутність міжвідомчих нормативно-правових актів щодо регулювання доступу до цих інформаційних ресурсів усіх без винятку суб'єктів, уповноважених здійснювати боротьбу з організованою злочинністю, а не тільки системних адміністраторів, а також порядку використання, передачі, оброблення та обміну інформацією між цими суб'єктами в режимі онлайн.

Аналізуючи інституційне забезпечення протидії діяльності організованих злочинних формувань, варто зазначити, що на сьогодні не налагоджена ефективна координація суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю. Така сама ситуація простежується й на регіональному рівні серед уповноважених підрозділів суб'єктів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, через відсутність координації у сфері використання інформаційних банків даних на рівні областей. Адже відомчі інформаційні системи використовуються, насамперед, для задоволення внутрішніх потреб адміністраторів цих систем; у територіальних управліннях суб'єктів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю не створені підрозділи науково-технічної інфраструктури, які були б відповідальними за методологію проектування, побудову та інтеграцію інформаційних систем як основних засобів формування єдиної інформаційно-аналітичної пошукової системи на території певної області.

Таким чином, моніторинг та узагальнення стану організованої злочинності має здійснюватися шляхом аналітичного пошуку, який має бути сфокусованим на виявленні, збиранні, аналізі та оцінюванні як стратегічної, так і тактичної інформації про події

та явища, що містять ознаки злочину, вчиненого у складі організованого злочинного угруповання, зокрема з транснаціональними зв'язками. Такий механізм моніторингу та узагальнення стану організованої злочинності дає змогу отримувати доволі різнобічну за своїм змістом і значимістю інформацію, котру можна використати для реалізації не лише оперативних, тактичних, але й стратегічних завдань протидії організованій злочинності в Україні. У зв'язку з цим взаємний обмін оперативною інформацією між відповідальними підрозділами Національної поліції України та іншими суб'єктами, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, повинен мати системний характер.

Водночас підготовка спеціалістів до роботи в інформаційно-аналітичних підрозділах Національної поліції України має здійснюватися з урахуванням передового досвіду європейських країн, трансформованого під умови українських реалій сьогодення шляхом використання вітчизняного інформаційного продукту, виробленого в нашій країні. Також варто внести зміни до чинного законодавства щодо порядку залучення хакерів до роботи в інформаційно-аналітичних підрозділах правоохоронних органів, може, навіть шляхом звільнення їх від кримінальної відповідальності у разі вчинення злочину невеликої тяжкості. Крім того, на легальному рівні має бути розроблений та впроваджений у практику дієвий механізм обміну даними в режимі реального часу як між правоохоронними органами, так і правоохоронними органами й органами державної влади, які є адміністраторами електронних реєстрів інформації про право власності фізичних та юридичних осіб чи ідентифікуючих даних, які дають змогу оперативніше виявляти злочини, вчинені у складі організованих злочинних угруповань.

На сьогодні в Україні до державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, належать тільки спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України, які з огляду на компетенцію за останні шість років виявляли лише 5–12% від загальної кількості організованих груп та злочинних організацій. Тому для підвищення ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення заходів боротьби з організованою злочинністю потрібно відновити практику існування спеціальних відокремлених підрозділів із протидії організованій злочинності в системі Національної поліції України, а згодом у їх складі створити інформаційно-аналітичні підрозділи з метою налагодження системного міжвідомчого обміну інформацією, що надасть можливість посилити спроможності відповідальних суб'єктів та підвищити результативність заходів у боротьбі з організованою злочинністю. У тих країнах, в яких державні органи по боротьбі з організованою злочинністю функціонують окремо від інших оперативних служб у системі органів внутрішніх справ (поліції), ефективність їх діяльності є набагато вищою (Велика Британія, Ізраїль, Італія, Румунія, Словачька Республіка, США, Франція та інші).

Висновки. Враховуючи проблемний характер питання щодо налагодження міжвідомчої інформаційної взаємодії між усіма суб'єктами, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, вважаємо за доцільне на регіональному рівні здійснювати моніторинг та узагальнення стану організованої злочинності силами і засобами уповноважених підрозділів у складі головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві, з вертикальним підпорядкуванням апарату Національної поліції України на державному рівні. Водночас зазначені підрозділи мають комплектуватися штатними висококваліфікованими фахівцями різного профілю (досвідченими аналітиками, програмістами, спеціалістами у галузі кібернетики та іншими фахівцями). Крім того, у структурі Національної поліції України доцільно створити три підрозділи: стратегічної аналітичної кримінальної розвідки, тактичної аналітичної кримінальної розвідки та оперативної аналітичної кримінальної розвідки.

З метою ефективного моніторингу та узагальнення стану організованої злочинності до основних завдань Національної поліції України необхідно віднести такі:

- здійснення аналізу стану та динаміки розвитку криміногенної ситуації, прогнозування можливих наслідків від конкретних заходів у різних сферах суспільного життя на організовані злочинні формування та іншу протиправну діяльність;

- забезпечення співпраці та координації діяльності Національної поліції України з іншими

суб'єктами, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю;

- розроблення планів заходів, спрямованих на удосконалення міжвідомчої співпраці Національної поліції України з іншими суб'єктами, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю;

- проведення аналізу ризиків, забезпечення обміну інформацією, участь у проведенні спільних операцій, виконання спеціалізованих програм підготовки персоналу Національної поліції України в напрямі боротьби з організованою злочинністю;

- співробітництво з міністерствами, іншими центральними органами державної влади, інституціями та недержавними й міжнародними організаціями з питань інформаційно-аналітичного забезпечення заходів боротьби з організованою злочинністю.

Крім того, з метою отримання об'єктивних даних для прийняття управлінських рішень щодо протидії організованій злочинності, у тому числі з питань моніторингу та узагальнення стану організованої злочинності доцільно створити єдину інтегровану інформаційно-аналітичну систему для забезпечення оперативно-службової діяльності Національної поліції України у боротьбі зі злочинністю і визначити порядок доступу та користування нею в режимі онлайн усіх інших суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю. Завдання щодо постійного формування, оновлення та адміністрування банків даних, забезпечення достовірності, оперативного доступу та збереження інформаційних ресурсів в цій інформаційно-аналітичній системі покласти на Національну поліцію України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Номоконов В.А. Транснациональная организованная преступность. [Монография] / В.А. Номоконов. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та. 2001. – 375 с.
2. Митко А.М. Політична аналітика: [навчальний посібник] / А.М. Митко. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – 220 с.